

O p o n e n t s k ý p o s u d o k
na habilitačnú prácu JUDr. Ingrid Mencerovej, PhD.
„Mnohosť trestnej činnosti“

Rozhodnutím predsedu Vedeckej rady Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy prof. JUDr. Jaroslava Ivora, DrSc. zo dňa 21.2.2014 som bol vymenovaný za oponenta habilitačnej práce „Mnohosť trestnej činnosti“ v habilitačnom konaní JUDr. Ingrid Mencerovej, PhD. v odbore 3.4.7 trestné právo . Na oponentúru mi bola súčasne predložená habilitačná práca v knižnom vydaní v rozsahu 133 strán, ktorú z hľadiska vecného obsahu okrem formálnych náležitostí tvorí predslov, sedem kapitol, záver a prehľad relevantnej judikatúry.

Pod netradičným pojmom „mnohosť trestnej činnosti“ sa skrýva jedna z najzložitejších parciálnych problematík trestného práva hmotného. Ide vlastne o páchanie viacerých trestných činov jedným páchatel'om, a to najmä z pohľadu jeho možných jednotlivých spôsobov a následne aj z pohľadu trestnoprávných následkov. Inak povedané, ide teda o súbeh trestných činov a o recidívu. Osobitosť tejto problematiky spočíva najmä v tom, že právna úprava nerieši pojmové vymedzenie a možné spôsoby (druhy) páchania viacerých trestných činov jedným páchatel'om, ktoré ponecháva trestnoprávnej teórii, ale rieši trestnoprávne následky možných spôsobov tohto javu. V súvislosti s trestnoprávnym riešením jednotlivých prípadov súbehu trestných činov a recidívy vzniká v aplikačnej praxi množstvo problémov. Predpokladom úspešného hľadania možných riešení súvisiacich problémov je aj dôsledné poznanie a pochopenie jednotlivých inštitútov súbehu trestných činov a recidívy, tak z pohľadu trestnoprávneho , ako aj z pohľadu kriminologického.

Preto treba uvítať a oceniť každý pokus na vedeckej úrovni a so všetkými dôsledkami, či súvislosťami, zameraný na všestranné a ucelené skúmanie súbehu a recidívy na základe dostupných a relevantných poznatkov trestnoprávnej teórie a aplikačnej praxe. Hneď v úvode treba uviesť , že uvedený cieľ, ktorý je v habilitačnej práci podobne formulovaný v predslve, sa v nej autorke podarilo tvorivo naplniť.

Naplneniu cieľa podriadila autorka štruktúru práce a obsah jej jednotlivých častí. Autorka začína svoju prácu relatívne netradične, keď namiesto obvyklého úvodu začína prácu predslovom, v ktorom okrem predstavenia podstaty skúmaného problému načrtla aj teoreticko-metodologické východiská skúmania problematiky mnohosti trestnej činnosti . Autorka potom pokračuje jednotlivými kapitolami v konkrétnom naplňaní stanoveného cieľa. Zvolila pritom osvedčený postup skúmania problému od všeobecného ku konkrétnemu. Mala

pri tom sťaženú úlohu, pretože spracováva v podstate dva relatívne samostatné, z hľadiska právnych podmienok a právnych následkov odlišné, aj keď inak úzko súvisiace problematiky. V prvej kapitole, rozsah ktorej tvorí niečo cez dve strany, vysvetľuje zrozumiteľným, ale pri tom odborným spôsobom samotný pojem „mnohosť trestných činov“, ako aj jednotlivé varianty spôsobov páchania viacerých trestných činov jedným páchatelom. Vytvorila tak akési metodologické východisko pre ďalší výklad parciálnych častí skúmanej problematiky, vrátane vytvorenia metodologického základu pre ozrejenie tejto problematiky vo výučbe. Nejde však do hĺbky skúmanej problematiky, ale stavia len na opísaní súvisiacich faktov.

Dôkazom pokračovania v nastúpenej línii spracovania problematiky je aj obsah druhej kapitoly. Autorka najprv postupným spôsobom odhalila jednotlivé nuansy pojmu „súbeh trestného činu“, aby potom s prehľadom vysvetlila podstatu jednotlivých druhov súbehu a ich význam pre prípadné vyvodenie trestnej zodpovednosti. Vysokú odbornú hodnotu, v takto ucelenej podobe ešte nespracovanú, má aj zásadná parciálna problematika týkajúca sa jednoty skutku, ktorá tvorí východisko pre rozlíšenie jednočinného a viacčinného súbehu. Na druhej strane viac-menej opisný charakter má ďalšia zásadná parciálna časť skúmanej problematiky a to problematika vylúčenia súbehu, respektíve zdanlivého súbehu. Zo všednosti sa tu však vymyká snaha autorky upozorniť na málo pertraktovaný súvisiaci problém, vzťahujúci sa na vylúčenie súbehu v osobitných prípadoch viacčinného súbehu. Prevažná väčšina iných publikovaných odborných názorov sa totiž zaoberá len vylúčením súbehu v prípade ideálnej (formálnej resp. súčasnej) konkurencie trestných činov. Všetky tvrdenia a hodnotenia, vrátane upozornenia na málo známe nuansy, oprela autorka a plejádu odborných relevantných názorov, vyplývajúcich z domácej i zahraničnej literatúry, ako aj z judikatúry. Ak vyplynula potreba nejaký problém riešiť, autorka riešenie aj ponúka, ba v niektorých prípadoch aj z hľadiska viacerých možností. Škoda, že viacero odborných polemík a hodnotení súvisiacich s analyzovanou problematikou ponechala na text odkazov pod čiarou. Istotne by ch informačná hodnota viac vyznela ako súčasť vlastného textu práce. V tomto prípade však ide skôr o inú predstavu o forme odovzdávania informácií a autorke nemožno uprieť právo na vlastné riešenie.

Obsah tretej kapitoly predstavuje skutočne vydarený pokus o prehľadné a ucelené hodnotenie trestnoprávnych následkov jednotlivých druhov súbehu trestných činov. Vo svojej podstate ide o hlboký ponor do skúmanej problematiky, ktorý nemá zatiaľ u nás v odbornej literatúre obdobu. Výsledkom dôslednej analýzy problematiky ukladania trestov v súvislosti s mnohými spôsobmi spáchania viacerých trestných činov tým istým páchatelom v rôznej časovej rovine, je originálny text, ktorý má charakter vlastnej názorovej školy s vysokou vypovedacou a poučnou hodnotou pre trestnoprávnu teóriu, a ktorý je zároveň využiteľný aj v aplikačnej rozhodovacej praxi trestných súdov. Autorka pri formulovaní vlastných záverov vychádza zo všestrannej analýzy príslušných zákonných ustanovení, teoretický výklad ktorých konfrontuje s aplikačným súdnym výkladom v konkrétnych trestných veciach, ako aj s výkladom Ústavného súdu SR a publikovanými názormi odbornej verejnosti. V spleti nejednotných názorov na výklad a riešenie toho istého právneho problému, prináša vlastné argumentačne podložené názory, ako výsledok logického myslenia a kreatívneho prístupu. Chcelo by to však, aby autorka venovala viac pozornosti jasnému oddeleniu vlastných názorov a hodnotení od tých, z ktorých vychádza, a s ktorými polemizuje.

Dôkazom toho, že autorka si osvojila určitý štýl skúmania problematiky, ktorý sa vyznačuje hľadaním problematických miest a na ne nadväzujúcich východísk, predovšetkým na základe analýzy, porovnávania a hodnotenia dostupných relevantných odborných názorov, s následnou syntézou záverov, je aj obsah štvrtej kapitoly, venovaný tentoraz druhej relatívne samostatnej problematike hodnotenej monografie a to recidíve. Základ obsahu tvorí vymedzenie pojmu recidívy a jej druhov tak, aby z textu vyznela trestnoprávna podstata, účel a význam tohto hmotnoprávneho javu, vrátane jeho historického kontextu. Je tak vytvorený predpoklad pre správne pochopenie a poznanie recidívy. Táto časť práce neprináša nejaké nové prevratné informácie, ale jej význam spočíva v zozbieraní a usporiadaní dostupných informácií o tejto parciálnej problematike do logického a uceleného celku, čím vzniká originálna poznatková základňa, významná nie rozsahom, ale kvalitou a informačnou hodnotou. So všetkými závermi, ku ktorým v tejto časti práce autorka dospela, sa možno stotožniť.

Logickým vyústením skúmania trestnej recidívy je všestranný juridický rozbor trestnoprávnych následkov recidívy, ktorý tvorí obsah piatej kapitoly posudzovanej práce. Aj v tomto prípade sa prejavil pre autorku typický prístup, keď text postavila na dôslednom a kritickom skúmaní právnej úpravy a poznatkov o rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní, ale najmä súdov, vrátane názorov vyplývajúcich z judikatúry ústavného súdu. Je sympatické, že autorka neváha kriticky poukázať aj na paradoxy, ktoré môžu v dôsledku kombinácie dôslednej aplikácie zásad ukladania sankcií a nedostatočnej rýchlosti rozhodovania o nich, nastať. Na druhej strane však autorka asi mala v tejto súvislosti naznačiť dôležitosť individuálnosti posudzovania konkrétnych prípadov a nevhodnosť paušálneho prístupu, či abstrakcie. V každom prípade treba vidieť význam tejto časti práce v ponuke vlastných názorov autorky na riešenie sporných nuáns uplatňovania jednotlivých zásad ukladania trestov v prípadoch trestnej recidívy, s ktorými sa nemusí každý stotožniť, ale ktoré vytvárajú základňu pre následnú odbornú diskusiu, či polemiku. Jej význam však opäť spočíva aj v zozbieraní a v utriedení množstva názorov na skúmanú parciálnu problematiku, čím významne prispieva k prehľadnosti dostupných súvisiacich informácií, čo určite odborná verejnosť, tak jej teoretická ako aj aplikačná časť, vrelo uvíta.

Dôkazom odbornej vyzretosti a spôsobilosti autorky je kriminologický pohľad na problematiku recidívy, ktorý tvorí obsah šiestej kapitoly. Autorka sa „drží pri zemi“ a je dôsledná v argumentácii, pokiaľ ide o robenie zovšeobecňujúcich názorov, ktoré kriminologické aspekty nazerania na jednotlivé problémy kriminality, v tomto prípade teda recidívy, viac menej umožňujú. Možno povedať, že to čo na margo recidívy z pohľadu jednotlivých kriminologických aspektov v tejto časti hodnotenej práce povedala, patrí k tomu najlepšiemu čo v tejto oblasti bolo povedané. Toto hodnotenie má opodstatnenie aj keď autorka pri spracovaní tejto problematiky nevyužila všetky dostupné relevantné informačné zdroje (slovenskej a českej proveniencie), ktoré poskytujú poznatky k problematike recidívy a k jej prognóze.

Ako akýsi doplnok práce, no pritom významný, vyznieva posledná, v poradí siedma, kapitola, obsah ktorej je venovaný špecifickej problematike, a to vzťahu pokračovacieho trestného činu k viacčinnému súbehu a k recidíve. Spracovanie problematiky je najmä prvej

časti, venovanej pojmovému vymedzeniu pokračovacieho trestného činu, viac-menej v opisnej rovine. Vlastné hodnotenia a závery sú evidentné až v prípade úvah o trestných následkoch pokračovacieho trestného činu, najmä pokiaľ ide o uloženie spoločného trestu. Aj v tomto prípade nie je možné nepriznať vytvorenie určitej „pridanej hodnoty“, teda poznatkov majúcej charakter originality.

Pozitívne treba hodnotiť aj spôsob zovšeobecnenia záverov, ku ktorým autorka vypracovaním práce dospela, a ktoré tvoria obsah záveru práce. Tieto závery pôsobia veľmi dôveryhodne, podnetne a hlavne majú oporu v zisteniach, ku ktorým v práci autorka dospela. Napriek tomu by asi nebolo vhodné ich bez ďalšieho podrobného odborného posúdenia a širšej oponentúry automaticky v legislatívnom procese aj realizovať. Výslovne by sa na túto tému žiadala širšia diskusia zainteresovaných odborníkov. Treba dúfať, že táto časť práce aj vďaka autorke k vyvolaniu takejto diskusie prispeje. Oceniť treba aj skutočnosť, že autorka v závere práce uvádza zoznam právnych viet najvýznamnejšej judikatúry, vzťahujúcej sa ku skúmanej problematike.

Pre potreby spracovania habilitačnej práce využila autorka odborné znalosti z oblasti trestného práva hmotného a procesného, kriminológie, sociológie, ako aj poznatky iných právnych odvetví.

Po stránke formálnej úpravy práce, vrátane jazykového hľadiska a použitých formulácií, je práca na požadovanej úrovni. Treba však v tejto súvislosti poukázať aj na to, že v práci je niekoľko „technických“ pochybení, ktoré nemusela spôsobiť autorka, napr. odkaz pod čiarou č. 168 sa v texte práce vyskytuje dva krát.

Habilitantka zvolila na vypracovanie práce vhodné vedecké metódy. Využila najmä metódu analýzy a syntézy, historickú metódu, štatistickú metódu a komparačnú metódu. Aplikácia zvolených metód nasvedčuje tomu, že habilitantka vedecké metódy dostatočne a tvorivo ovláda.

Pozitívne treba oceniť skutočne reprezentatívny výber odbornej literatúry a iných relevantných zdrojov, z ktorých autorka pri vypracovaní práce vychádzala.

Hodnotená monografia, ktorú autorka predkladá ako habilitačnú prácu, preukázateľne prináša v skúmanej oblasti nové a v mnohom podnetné poznatky, využiteľné nielen na obohatenie teórie, ale aj v aplikačnej rovine. Osobitne pozitívne treba hodnotiť už spomínané autorkine úvahy de lege ferenda.

Okrem bežných pripomienok, ktoré sú uvedené v texte posudku, zásadné pripomienky voči posudzovanej habilitačnej práci neuplatňujem.

Záver:

JUDr. Ingrid Mencerová, PhD. vypracovaním habilitačnej práce „Mnohosť trestnej činnosti“ preukázala požadované odborné teoretické a praktické znalosti, ako aj schopnosť tvorivo využívať vedecké metódy práce. Posudzovaná habilitačná práca prináša v skúmanej oblasti nové vedecké poznatky a spĺňa tak kritériá vyžadované pre tento druh prác. Preto odporúčam, aby bol JUDr. Ingrid Mencerovej, PhD. na základe predloženej habilitačnej práce a po jej úspešnej obhajobe priznaný vedecko-pedagogický titul „docent“ v odbore 3.4.7 Trestné právo.

Zároveň navrhujem, aby v rámci obhajoby habilitačnej práce habilitantka vysvetlila teoretickú podstatu trestného činu opilstva podľa § 363 Trestného zákona, ako jedného z dôvodov vylúčenia jednočinného súbehu a aby zodpovedala na otázku, ako možno hodnotiť súlad medzi prognózovaným vývojom recidívy kriminality, uvedeným v strednodobej prognóze kriminality vypracovanej kolektívom autorov pod vedením prof. Holcra v roku 2008 a stavom vyplývajúcim z dostupnej kriminalistickej štatistiky.

Bratislava, 10. apríla 2014

doc. JUDr. Peter Polák, PhD.